

ВЕРЕСЕНЬ 2022/2023 р.

1

ВЕСЕЛКА

ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ ДЛЯ ДІТЕЙ

Роман Завадович

«Школярик я!»

Як Лесь мав чотири рочки,
Все простоював в вікні:
Діти в школу йшли рядочком,
А маленький Лесик – ні!

«Мамо, матінко моя,
А коли ж піду і я?»

П'ятий рік минув поволі,
Знов прийшли осінні дні,
Знову діти вчаться в школі,
А маленький Лесик – ні!

«Мамо, матінко моя,
А коли ж піду і я?»

Та як шість минуло рочків,
Мов змінився світ увесь:
Діти в школу йдуть рядочком,
Серед них – великий Лесь!

«Мамо, матінко моя,
Гляньте лиш – школярик я!»

1 Вересня – День знань.

Марійка Підгірянка

Малий школярик

Гей, нема то так нікому,
Як школярику малому:
Він не журиться ніколи,
Взяв книжечки – і до школи!
А в тій книжці малюночки,
А в тій книжці співаночки,
І наука, і забава,
Бо та книжечка цікава.
Бо та книжечка – рідненька,
Тулить її до серденька,
Сторінки все оглядає,
Вірші радісно читає...

І. Кульська

Коли вона загляне в сад –
Налетється соком виноград,
І різні яблука ренет
Солодкі стануть наче мед.
Коли огляне баштани –
Надмуться гордо кавуни.
І запишається в хустках
Товста капуста на грядках.
Як помандрує по гаях
З чарівним пензлем у руках –
Все розмалює на путі,
Берези стануть золоті!
І ми її уклінно просим:
– Заходь у гості, щедра осінь!

Валерій Зінченко

Вітерець-пустунець
Між дерев гарцює.
Я візьму свій олівець,
Осінь намалюю.
Верби в жовтому вбранні
Опустили віти.
Відлітають журавлі,
Журяться за літом...

І. Блажкевич

Осінь, осінь... Лист жовтіє.
З неба часом дощик сіє.
Червонясте, золотисте
Опадає з кленів листя.
Діти ті листки збирають,
У книжки їх закладають.
Наче човники, рікою
Їх пускають за водою.
З них плетуть вінки барвисті –
Червонясті, золотисті.

«Одне мені тільки близьке, вигукнув я: о школо, о книги!»

(Григорій Сковорода (1722-1794) – український філософ, поет, педагог).

На обкладинці журналу малюнок художниці Тетяни Житнян.

Чи знаєте ви, що...

❁ ❁ ❁
Коли це буває,
Що клен запалає?
А прихопив морозець
Та повіяв вітерець,
Весь вогонь на землю впав,
Зовсім клен без листя став.

(Восени)

У Львові на площі біля пам'ятника Тарасові Шевченку хорові колективи у супроводі військового оркестру заспівали пісню «Ой, у лузі червона калина». До львів'ян долучилися українці з інших регіонів й іноземці 47 країн світу. Разом заспівали понад 1000 людей.

Українська народна пісня «Ой, у лузі червона калина» була гімном українських січових стрільців. За однією з версій, написав цю пісню у 1914 році поет Степан Чарнецький. Спершу пісня зазвучала у місті Стрий Львівської області, а далі її підхопили в інших галицьких містах і вона стала гімном Січових стрільців.

Лідія Повх

Хто я

Коли я брудна, то я – поросятко.
Коли я сумна, то я – страусятко.
Коли я стрибаю, то я – зайченятко.
Коли я співаю, то я – солов'ятко.
Отак мене називає бабуся!

Дідусь каже просто: завжди – Маруся.

Марійка Підгірянкa

Луг восени

Ой луже мій, луже,
Посумнів ти дуже,
Шумить річка-бесідничка,
А тобі байдуже.

Даремно хвилі грали,
Тебе звеселяли,
Тобі тії соловії
Веселість забрали.

В далях голосисті
Зникли співи чисті,
А за ними, голосними,
Пішли твої мислі.

Союз українців Румунії почав видавати новий щомісячний україномовний журнал «Бджілка», адресований як дітям, так і батькам та педагогам. Журнал розрахований на дітей віком від 3 до 6 років.

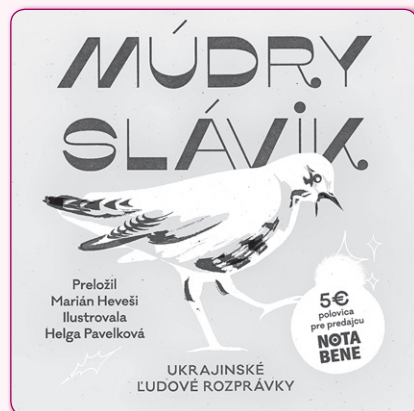
Ура-а-а-а...

У СВІТІ ЖАВОК

Сорок років тому у братиславському видавництві «Mladé letá» появилася невеликий вибір українських народних казок під назвою «Múdry slávik». Автор перекладу – Мар'ян Гевеші, автор ілюстрацій – Браніслав Слезачек. Нещодавно відбулося повернення цього цікавого видання, а з ним і повернення розумного солов'я. Громадянське об'єднання «Проти течії» (видавець «NOTA BENE») випустило ці українські народні казки у словацькому перекладі самостійною книжкою як додаток до часопису «NOTA BENE». Звичайно перекладач той самий, але ілюструвала її Гелга Павелкова.

ЯК СОЛОВЕЙКО ЧОЛОВІКА РОЗУМУ НАВЧИВ (Українська народна казка)

Один чоловік піймав соловейка і хотів його з'їсти. Але пташок каже до нього:

– Ні, ти мною не наїсися, чоловіче; краще пусти мене, і я тебе навчу трьох речей, які тобі у великій пригоді стануть.

Той чоловік втішився і пообіцяв відпустити, якщо той добре скаже.

І каже соловейко:

– Ніде того не їж, що не годиться. Ніде того не шкодуй, чого вже не можна повернути. Ніколи річам неподобним не вір.

Почувши це, чоловік пустив соловейка.

А соловейко хотів довідатись, чи навчився той чоловік його ради. Полетів угору і каже до нього:

– О-о-о! Зле зробив, що мене пустив! Якби ти знав, який я скарб у собі маю, ніколи не пустив би мене! Бо в мене є дорога і велика перлина; якби ти її дістав, зараз би багатцем зробився.

Почувши те, чоловік дуже засмутився, підскачів угору до соловейка і просив, щоб він повернувся до нього.

Тоді соловейко каже:

– Тепер я пізнав, що ти дурний чоловік. Все, що я тебе вчив, пішло марно. І шкодуєш за тим, що вже не може повернутись. Неподібній речі ти повірив! Дивися, який я маленький. Де ж у мені може вміститися велика перлина?! Та й полетів собі.

Розмалюй.

Платон Воронько

Сміливе кошеня

В саду, в ожинових кущах,
Сміливе кошенятко
Зустріло чемного хруща
На волохатих лапках.
І чемний хрущ йому сказав:
– Я радий вас вітати,
Бо я давно на друга ждав,
Я – хрущ. А вас як звати?
Але сміливе кошеня
Було нечемне, мабуть,
Бо не сказавши навіть «няв»,
Втекло чимдуж до мами.

Розмалюй.

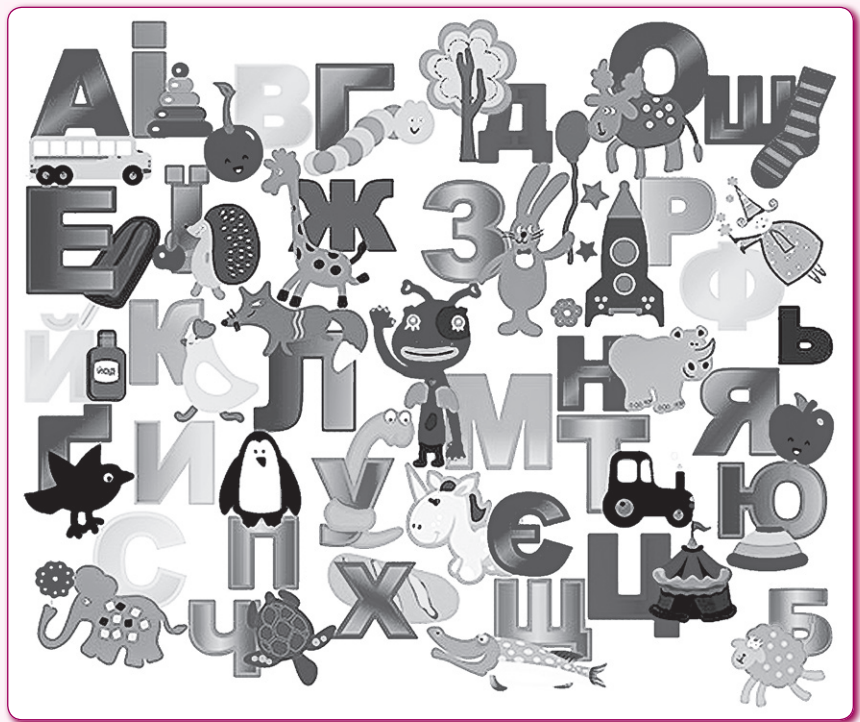
Одарка Криштанович

Весела абетка

Станьмо, літери, в ряди,
Заспіваймо: раз, два, три!
А, Бе, Ве, Ге, Ге, Де, Е,
У рядах перед веде.

Є, Же, Зе, И, І, Ї, Йот,
Відкриваймо швидше рот!
Ка, еЛ, еМ, еН, О, Пе, еР,
Затанцюємо тепер.

еС, Те, У, еФ, Ха, Це, Че,
Підківками стукнім ще!
Ша, Ща, Ю, Я й М'який знак.
Славний виведім гопак!

Петро Ходанич

Про чемного горобчика

Збудував дід хатку, вимурував камін, розпалив вогник. Сидять з внучкою і гріються, яблуками смакують та казки складають. А на вершечку комина горобчики і собі гріються. Тепло їм. Але ж їсти хочеться, а як під снігом зернинку знайдеш?

Полетів один горобчик та й сів на підвіконня. Дивиться, хто там у хатці? А там дід з онучкою яблуками смакують.

- Дідусю, глянь: горобчик!
- Їсти хоче.
- То насипмо йому зерняток.

Зробив дід годівничку, насипали вони зерняток, і горобчики весело зацвірінкали.

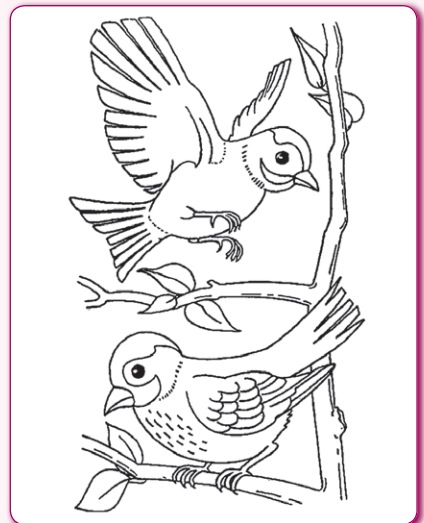
А той, що нещодавно прилетів на підвіконня, знову повернувся, тричі постукав дзьобиком по склу вікна.

- Дідусю, це він так подякував нам за обід.
- Звичайно, – усміхнувся дід.
- Який чемний горобчик!
- сказала онучка.
- І так весело їм стало!

Галина Малик

Лінивець

Маленький лінивець весь час лінувався.
Він зуби не чистив, щодня не вмивався...
Купатися теж він не дуже любив.
Уроки він теж неохоче робив.
Яка б не чекала на нього робота,
Лінивець ліниво бурчав:
– Неохота...
Йому не хотілося гратись, сміятися,
Ходити в походи і спортом займатись...
Нарешті він шерстю густою обріс
І вниз головою на гілці повис.

Розмалюй.

ура-а-а-а...

Знайомтеся з художником

Марійка Підгірянка

Село

Котить потік бистрі хвилі,
Над потоком хмари білі,
Люди в них живуть привітні,
Серцю близькі, серця рідні.

Коло хат садочки рясні.
В загороді квіти красні.
Дівча полючи, співає,
Вітер пісню розсіває.

Серед села на груночку
Стоїть церква в лип віночку.
На дзвіниці дзвони грають,
День вітають, день прощають.

Ладислав Цупер (1952) – художній фотограф, видавець, ілюстратор, але не обминає і образотворче мистецтво.

23 червня 1952 р. у селі Нижній Миропів Свидницького району народився хлопець, якого потягло у мистецтво. Мова постійно про Ладислава Цупера. Вчиться у Середній школі мистецтв (відділ художньої фотографії) у Братиславі, закінчує Педфакультет у Пряшеві (апробація образотворче виховання – українська мова і література). Працював у редакції журналу «Дружно вперед», у Словацькому педагогічному видавництві, відділі української літератури в Пряшеві. У 1993 році засновує власне видавництво. Видає книги, каталоги, плакати, листівки.

Критика часто підкреслює зосередженість художнього фотографа на деталь. Вона наявна як у його портретах, так і у пейзажах, де додає творам своєрідної динаміки. Засвідчили це і недавні його виставки у Словацько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві та у Музеї української культури у Свиднику.

З поштової скриньки

Зустріч з письменниками

Вже традиційно складовою Свидницького свята культури русинів-українців СР є зустріч з письменниками у Піддуклянській бібліотеці. Не інакше було і 29 липня цього року. У бібліотеку завітали письменники, але і ті, які шанують і люблять красне письменство. Гостями цієї зустрічі крім українських письменників Словаччини були: Ярослав Федішин,

директор ужгородського видавництва «TIMPANI» та відомий закарпатський український поет Василь Густі. Присутні знайомились з книжковою продукцією українських письменників Словаччини та книжковими виданнями, які появились в Ужгороді. Розмова йшла про книговидавничу справу, але зокрема про те, як притягти юного читача до книги.

Платон Воронько Журавлики линуть

Журавлики линуть:
«Курли та курли.
Ми з краю свого
В чужину попливли.
І там, за морями,
В далекім краю,
Згадаєм не раз
Про вітчизну свою,
Де вивели діток,
Де гнізда звили».
Журавлики линуть:
«Курли та курли»,
Під ними родюча
Безмежна земля.
Стерня золотіє,
Парує рілля.
Усе тут знайоме
І рідне усе.
А вітер холодний
Удалеч несе,
Їм люди гукають:
«Здорові були!»
Журавлики ніжно:
«Курли! Курли!»
Весна. Із-за моря
Летять журавлі.
Поля зеленіють
У раннім теплі,
І проліском, рясом
Квітують ліси.
Вітчизна співає
На всі голоси.
Підводиться сонце
З нічної імлі.
Журавлики радо:
«Курли!»

Невидимка ходить в гаї,
Все дерева роздягає.
Хто вона?

(літО)

Ура-а-а-а...!

У Києві відкрили нещодавно меморіальну дошку письменнику, кращому українському новелісту другої половини ХХ століття Григору Тютюннику (1931-1980) на будинку, де він мешкав упродовж 1967-1980 років за адресою: вулиця Миколи Раєвського, 28. Григир Тютюнник був майстром короткої прози.

Григир Тютюнник

ДОДОМУ, ДОДОМУ...

Так непомітно й літечко збігло. Сонце стало нижче ходити над землею, і хоч було воно яскраве та веселеньке, вже не гріло, як раніше. На груші, що ніби ще цвіла, жовтіли кругленькі пахучі гнилички й осипалися додолу, а деревця на розсаднику підросли, уквітчалися густим листям – тепер їм ні гайворони, ні вепри не страшні: гайворони не подужають висмикнути, вепрам зміцніле коріння не смакує.

І от настав день, коли Данило востаннє обходить розсадник, обмотує перевесельцями із сіна наймолодші деревця, щоб не мерзли в люті морози, а старіші й так перезимують. Тоді каже до Кузьки:

– Будемо, Кузьмо, збиратися та вирушати додому.

Невесело каже, бо йти йому з лісу не хочеться: звик тут за літо серед зеленого шуму дерев, тиші та ясного сонечка...

І знову, як і весною, складає Данило у лантух своє добро, замикає сторожку, рушницю

в руки і гайда. А ліс прощально шумить йому услід і ронить поживкле листя під ноги. Данило думає про те, що незабаром настане зима і йому треба буде щовечора, натягнувши на плечі кожух та прихопивши рушницю, йти на колгоспні ферми сторожувати худобу. А Кузька радіє, бо скучив уже і за крикливою бабою Оксьоншею, і за хлібом, умоченим у молоко, і за приятелем своїм Шарком із сусідського двору...

Вийшли з лісу на луки. Сіно тут уже було давно скошено й звезено у стоги, лелек не видно, відлетіли, тільки ящірки шастали інколи обіч дороги та маленькі сірі пташки-посмітюшки спурхували попереду.

Вже недалеко було до села, коли Данило з Кузькою почули позаду: кр-р... кра...

Оглянулися – Однокрил! Біжить підстрибом, махає одним крилом, а друге по землі волочиться.

– О! – весело сказав Данило. – А ми з Кузькою думали, що

ти у своєму лісі зостанешся. Правильно зробив, що не покинув нашого гурту. Бо самому добре, а гуртом краще!

І далі пішли втрех: попереду Данило, за ним Кузька, за Кузькою Однокрил.

Маргарита Меденці

Під кущем гребеться білка

Восени в ранковій млі
Мокре листя на землі.
Аж птахи у лісі всі
Намочилися в росі.
Наковтався сонця гай
На багатий урожай.
Треба дати йому лад:
Заховати все на склад.
Де росу струснула гілка,
Під кущем гребеться білка,
Там у ямку, між коріння,
Пряче жолуді, насіння,
Два грибочки, три горіхи
Для поживи та для втіхи.
Ось, побігла під ялину,
Ріє другу комірчину.
Й тут вона сховала шишки
І для себе, і... для мишки.
Буде взимку сніг і холод,
Та не мучитиме голод.

Василь Густі

Небилиця

Сів горобчик
На місточок.
Той тремтить,
Немов листочок.
Ось тоді вже буде
Лихо,
Коли сяде
Й горобчиха!

Ой ти, грушко моя

— Ой ти, грушко моя Молода дівчина
Кучерявая, Зажурилася,
Ой коли ж ти зросла? Що сиділа сама
Коли виросла? Пізно звечора.

Ой коли ж ти зросла, Що сиділа сама
Коли виросла? Пізно звечора,
На зелений явір Дожидала дружка –
Похилилася? Не діждалася.

На зелений явір Дожидала дружка,
Похилилася... Не діждалася,
Молода дівчина Постелила постіль,
Зажурилася. Спать уклалася.

ЗНАЙОМТЕСЬ:

з письменником

Василь Сухомлинський

Василь Олександрович Сухомлинський – український, педагог, письменник, дослідник і публіцист.

Народився Василь Сухомлинський 28 вересня 1918 року в с. Василівка Олександрійського повіту Херсонської губернії у родині незаможних селян. У родині Сухомлинських було четверо дітей, крім Василя, ще троє – Іван, Сергій та Меланія. Всі вони стали педагогами.

У сімнадцять років розпочав педагогічну діяльність. У 1935-1938 рр. працював учителем української мови і літератури у Василівській та Зибківській семирічних школах Онуфріївського району. У 1936 р. В. Сухомлинський вступив на заочний відділ Полтавського педагогічного інституту, де спершу здобув кваліфікацію учителя української мови і літератури неповної середньої школи, а згодом – і викладача цих же предметів середньої школи.

У 1948 р. В. О. Сухомлинського призначають, на його прохання, директором Павлиської середньої школи, де він беззмінно працює протягом 23 років до кінця своїх днів.

Помер Василь Олександрович Сухомлинський 2 вересня 1970 року.

В. О. Сухомлинський – автор 41 монографії і брошури, понад 600 статей, 1200 оповідань і казок. Твори В. Сухомлинського видані 53-а мовами світу, загальним тиражем майже 15 млн. примірників. Книга «Серце віддаю дітям» перекладена 30-а мовами світу і витримала 54 видання.

Василь Сухомлинський

Він зненавидів красу

У матері був трирічний син. Дуже любила вона єдину дитину. Що не захочеться синочкові, мама зразу ж кидається виконувати його бажання.

Побачив син троянду за вікном, питає:

– Що це таке?

– Квітка троянди, – відповідає мати.

– Хочу квітку троянди, – вимагає хлопчик. Не просить, а вимагає.

Мати йде, зрізає квітку й приносить синові. Потримав хлопчик троянду в руках, зім'яв пелюстки й кинув на підлогу.

Побачив син на паркані горобця, питає:

– Хто це такий?

– Горобець, – відповідає мати.

– Хочу горобця, – вимагає хлопчик.

Пішла мати до сусідських дітей, просить:

– Спіймайте горобця, куплю вам цукерок.

Упіймали діти горобця, одержали цукерок. Принесла мати пташку. Взяв хлопчик горобця, почав гратися, придавив його за шийку, пискнув горобчик і замовк. Кинув син матері мертву пташку.

Почув син, як хтось грає за вікном на сопілці. Сподобалась йому гра, питає він у матері:

– Що це таке?

– Це пастух грає пісню на сопілці.

– Хочу пісню, хочу пісню, вона така красива! – зажада хлопчик.

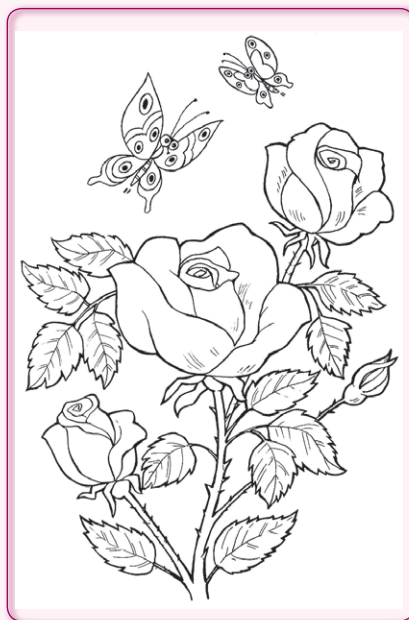
Пішла мати до пастуха, просить:

– Йди, пастуше, до мого хлопчика любимого, хоче він, щоб йому належала ця прекрасна пісня.

– Ні, – відповідає пастух. – Пісня – це краса. Не може один володіти нею. Пісня погрібна всім.

Ні з чим прийшла мати до сина, переказала йому слова пастуха.

І син зненавидів красу, перестав любити й розуміти прекрасне.

Розмалюй.

Макрофотографія Ладислава Цупера «Мадона з дитям».

Сидір Воробкевич

Колискова

Спи, дитятко, спи!
Чуй, як вітер шелестить
І як Черемош шумить, –
То они співають,
Тебе засипляють,
Спи, дитинко, спи!
Небом сяє вже зоря,
З гаю місяць вирина.
Все позасипало,
Всюди тихо стало,
Спи, дитинко, спи!
Спи, дитинко, спи!
Все заснуло: ліс і бір,
Птиці, рибки, всяка звір,
Трембіти не чути,
Аж мило заснути.
Спи, дитинко, спи!

«... Учителю потрібно володіти величезним талантом любові до людини, безмежною любов'ю до своєї праці і перш за все до дітей, щоб на довгі роки зберегти бадьорість духу, ясність розуму, свіжість вражень, сприйнятливості почуттів – без цих якостей праця педагога перетвориться в муку...»

(В. Сухомлинський)

Куточок кулінарії

Малосольні огірки

1. Перш за все треба як слід вимити посуд, в якому ти солитимеш огірки.
2. Потім – дуже добре перемий самі огірки.
3. На дно посуду (діжечки, скляної банки, емальованої каструлі) ти кладеш дубове та смородинове листя.
4. Щільними рядами складаєш огірки, пересипаючи їх кропом, дрібно потовченим часником та шматочками хрону.
5. Поскладавши в банку всі огірки, ти зверху знову кладеш дубове та смородинове листя, кріп і часник.
6. Тепер приготуй розсіл. Для дрібних огірків на літр води – 75 г солі, для великих – 120 г солі.
7. Розсолу приготуй стільки; щоб покрити всі огірки на 3–4 см. Потім старанно зав'яжи банку чистим папером і забудь про них до зими.

Малосольні огірки звичайно готові через 2–3 дні.

Спочатку, як це й належить, добре вимий їх. Потім пообрижай з обох кінців, щоб швидше просолилися. Акуратно поскладай в банку й пересип кропом та нарізаним часником. Заливати їх треба неміцним розчином солі (чайна ложечка на склянку), перед тим прокип'ятивши його і трохи остудивши, щоб став теплуватий. Якщо ти поставиш банку з огірками на сонячне підвіконня, вони будуть готові ще швидше.

Олена Пчілка

Як швидко літо проминуло!
Прийшла осіння пора.
Немов на крилах полинуло
Кохане літечко з двора!..
Садок марніє потихеньку,
Пожовклі падають листки,
Вітрець не віє вже тепленько,
Жене понурії хмарки.
Посох горошок на городі,
Мачок вже цвіт давно згубив,
Високий соняшник на грядці
Журливо голову схилив.

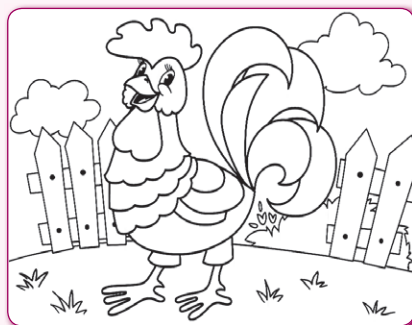
Богдан Стельмах

Півень-співень

Півень-співень
Гребінь-скребінь
Носить гордо, мов корону,
Ходить боком,
Водить оком,
Чи відчинить хто комору.

Півень-співень
Добре знає:
Є в коморі все на світі,
Що врожаєм
Дозріває
На ланах у щедрім літі.

В півня-співня
Гребінь-скребінь
Червоніє: «Кукуріку!»
... Нитка червня
В'яже зерня –
В кожному колосі – без ліку!

Розмалюй.

Марійка Підгірянка

Ліс

Шумить верхами буйний ліс –
Дуби, берези буки.
Співає сойка, свище дрізд
І воркотять голубки.

Вивірка скаче по вершках,
Дітей зозуля кличе.
Вітрець шепоче в галузках,
Потік собі мугиче.

Цілує сонечко листки
У ніжній, теплій ласці,
Гриби наділи шапочки
Так само, як у казці.

Петро Перебийніс

Їшло качатко

Йшло качатко клишоноге,
не питаючи дороги.
Так ходити не годиться:
скаламутило водицю
у калюжі дощовій,
Сварить Оленка:
– Не смій!
Не доторкуйся до дна!
Бач, водиця вже сумна...

Малюнки Тетяни Житнян

Грицько Бойко

Консультант

**Весною біля школи
Усім знайшлося діло:
Самі ямки копали
І деревця садили.**

**Один Мишко тинявся
І потирав долоні:
Він був за консультанта
У нашому загоні.**

**До кожного підходив,
Повчав нас без упину
– На дно насипте гною,
А зверху треба глину!**

**Та корінь засипайте
Мерщій, Катюшо, Людо, –
Бо яблунька засохне,
Бо яблук тут не буде!**

**– Авжеж, не буде яблук! –
Промовила Катюша –
Бо це, як хочеш знати,
Не яблунька, а груша!**

**KULT
MINOR**

„VESELKA” – časopis pre deti. Ročník 70, vychádza 10x ročne. Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Adresa redakcie: 081 08 Prešov, ul. Janka Boroďača č. 5. Šéfredaktor Ivan Jackanin. Počítačová sadzba NITECH s.r.o., Prešov. Tlač Grafotlač s.r.o., Prešov. Rozširuje a objednávky na predplatné prijíma redakcia. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín. Cena jedného čísla 0,13 €. Rukopisy a ilustrácie nevraciamе. EV 3302/9.

«ВЕСЕЛКА» – журнал для дітей. Союз русинів-українців СР. Адреса редакції: 081 08 Пряшів, вул. Янка Бородача, 5. Головний редактор Іван Яцканін. Комп'ютерний набір NITECH s.r.o., Пряшів, тел./факс: 051/7725061. Друкує Grafotlač, Пряшів. Ціна окремого номера – 0,13 €. Рукописи та ілюстрації не повертаються. EV 3302/9.